

Szabó Róbert Csaba

HAZATÉRÉS

A zon a sáros nyárvégén Jótartó Andrással tartottunk hazafelé a frontról. Valahol Győr mellett fogtak el, de a szovjet őr három karóra fejében félrenézett, amíg átúsztuk a folyót. Bandi bátyám pontosan tudta, merre kell menni, és miután túljutottunk a kis folyón, kelet felé vettük az irányt.

Jótartó András alig két évvel volt idősebb, mint én, de mivel három gyermek várta otthon, kötelességemnek éreztem magázni. Az öccse helyett vállalta a frontot, pedig az még legényszámba ment. De nem az otthoniakról beszélgettünk, ha egyáltalán megszólaltunk, hanem a karórák tulajdonosairól. Birtalan Bálintról, akit Péccsett temettünk el. Bereczky Misiről, akit Salgótarjánál veszítettünk el, mert aknaszilánk érte a tüdejét. Fekete Bandiról, akit akkor láttunk utoljára, amikor a Torda körüli állásokat kiürítettük, és széttroncsolt testét egy motorke-rekpár csónakjára dobtuk. Fekete Bandi különösen fáj nekem, mert unokafivérem volt, és a szemem láttára lépett aknára. A motoros azt mondta, egyenesen a kolozsvári helyőrségi kórházba viszi, de soha többé nem láttuk Bandit, azt sem tudjuk, hogy túlélte-e. Gergely Bálintról, akit a sznovszki iskola udvarán temettünk tömegsírba még negyvenkettő februárjában. Csorba Gézáról, a cigány fiúról, aki agyonlőtte magát negyvenhárom őszén, pedig túlélte a doni visszavonulást. Szilágyi Ödiről, akit egy hónappal Géza halála után ért aknatalálat, és Bereznában hantoltuk el. Nagy Lajcsiról, aki még a tordai csata első napjaiban kapott fejlődést, és egy Aranyosgyéres melletti tanyán temettük el. De nem tudtunk semmit például Varga Imréről, akit talán tüdőlövés ért Tordánál, vagy Szabó Jóskáról, aki szintén Tordán tűnt el. Gáspár Bandiról sem, aki más alakulathoz került és a Visztulához vitték őket.

Akárhányszor átkeltünk Jótartó Bandival egy folyón vagy patakon, valakinek kimondta a nevét a fiúk közül.

Mostuk Birtalan Bálint üszkösödő jobb combját jóddal, de nem segített, vérmérgezést kapott, és pár nappal később a kezünk között

múlt ki, nekünk pedig indulni kellett. A csuklónkon és a zsebünkben gyűltek a karórák, haza akartuk vinni őket a családoknak.

Jótartó két karján feltúrta az inget, nem bánta már, hogy eláznak az órák. Vállig benyúlt a mart alá, de sokszor nem fogott semmit, esetleg pár folyami rákot. Otthon ebből éltek, heten voltak testvérek, egyetlen cipője volt a hét testvérnek. Télen, ha a nagydolguk utolérte, felváltva húzták fel a lábbelit, és úgy mentek sorra ki az udvar végi árnyékszékre. Nyáron nem viseltek cipőt, egész nap a pataokban ültek és a part alól kézzel halat fogtak.

De akkor hazafelé csak rákot fogtunk, mintha a háború a halakat is kipusztította volna. Egy homokbányában sikerült tüzet raknunk, és parázon megsütöttük a rákot. Jótartó mutatta meg, hogy törjem fel az ollóját, és hogyan szívjam ki az ízletes kocsonyát a páncélkARBól. Nem tudom, miért emlékeztette Jótartó Bandit mindegyik patak valakire a zászlóaljából, míg eszembe nem jutott az a nyár derekai fürdőzés egy névtelen ukrán folyóban. Valójában a mocsár kellene eszembe jusson, ami a folyó innenső partján, a védelmi vonalaink előtt keserítette az életünket. A rajzó szúnyogokról, legyekről és piócákról. A szívós sásról, ami sokkal élesebb leveleket növelt, mint az otthoni, és vékony, kellemetlen metszéseket ejtett a lábszárunkon. A felderítés, amire a szakaszt küldték aznap, annyiból állt, hogy átkúsztunk a mocsáron, és amikor elértük a cuppanós fővenyen túli homokpadokat a folyóvízzel, vissza kellett volna fordulnunk délnek, és szintén kúszva jelentkezni az elővédek állásainál. Csupa értelmetlen küldetés, és a vége még messze volt.

Gáspár Bandi, emlékszem, belemártotta a kezét a zöldes színű vízbe, majd lekapta a sisakját, telemerítette és a fejére öntötte. Mindenki azonnal utánozni kezdte, és Birtalan szakaszvezető nem szólt semmit, és azonnal tudtuk, hogy felőle akár meg is fürödhetnénk.

A folyón túli orosz állások fölött forró levegő rezgett, és néma csend. A puskámat néztem, az olajtól csillogó csőre itt-ott rászáradt sárfoltokat, amit kúszás közben hordtam föl a fémre. Nehezen válik meg tőle, honvéd, mondta recsegve Birtalan, de én már le is tettem, és mint a vidra, beleereszkedtem a vízbe. A társaim már nyakig elmerültek, és némán taposták a folyót, ami hirtelen mélyült, és szelíd forgással fogadta be őket. Birtalan a parton guggolt, és a folyón túli területet figyelte, távcsöve tiszta volt, mint mindig, és kézkrém illata lengte

körbe. Sosem tudtam, honnan szerzett kézkrémet, de mindig illatozott tőle, amiről nekem, és szerintem mindenkinek a szakaszból, a lányok jutottak az eszembe, és enyhe szédülés rázott meg mindig. Birtalan szakaszvezetőnek lány illata volt. De most a víz kellemes csökjában nem éreztem úgy, hogy női testet kívánnék. A víz inkább csupasz állapot hozzám érő bőrét juttatta az eszembe, egy hatalmas csigáét, ami testem teljes felületét egyszerre kússza végig, egyetlen, óriási izommozdulattal.

Jótartó eloltotta a tüzet a homokbányában, pedig szívesen szagoltam volna még a csípős füst szagát, ami végre tiszta volt, sem ember, sem állat pörkölt szaga nem vegyült bele. Csak a tiszta fáé, aminek az égése arra szolgál, hogy meleget adjon, nem pedig pusztítson. Jótartó először ezen az éjszakán mondta ki, hogy ő nem akar hazamenni. A megmaradt órákat egyenként a bánya homoktól süppedő, üres tárnáiba dobta, amibe a hold úgy nézett bele, mintha azt a helyet keresné, ahonnan az égre mozdította valami végtelen erő. Nehezen tudtam lefogni Jótartó bátyámat, és megnyugtatni alig. Egy idő után elengedtem, és ő azonnal föl pattant. Eltűnt mellőlem az éjszakában. Nem mentem utána, inkább behunytam a szememet, a kialudt tűzhelyről egy megüszkösödött fadarabot vettem a kezembe, és gondolatban a névtelen ukrán folyó hátára dobtam.

A faág is ugyanúgy csattant volna a víz hátán, mint a húszas gránát, amivel a folyó túlfeléről kezdtek lőni ránk. Birtalan a nevünket kezdte sorolni, pattogón, szigorúan, ellentmondást nem tűrően. Gáspár! Nagy! Szilágyi! Csorba! Szinte egy emberként kapaszkodtunk ki a partra, vagy csak alig-alig lemaradozva egymástól. A fegyvereink után nyúlva indultunk meg kúszva a mocsár belseje felé. Birtalan tovább sorolta a neveket, szinte végig, amíg csak a gránátbecsapódások meg nem szűntek. Akkor már tudtuk, hogy ketten nem jöttek ki a folyóból. Vizes ruháinkra azonnal böglyök csaptak le. Fekve csápolva hajtottam magamról a vérszívókat, ugyanúgy, ahogy otthon is tenném aratáskor a déli ebéd utáni pihenőn, a fűben fekve, ciberelevestől eltelt hassal. Akkorra már megtanultam, hogy az otthoni mozdulatokat is használni kell a frontszolgálaton, mert különben végleg átcsusszanok a katonáknak kitalált mozdulatsorba. Nem akartam elfelejteni, milyen aratás után a fűben heverni, nem akartam lemondani azokról a moccanásokról, amiknek nincsen súlyosabb következménye a civil életben, a

fronton viszont akár halálosak is lehetnek. Végiggondolatlan, hirtelen, önfeledt mozdulatokra vágytam.

Jótartó András hajnalban ébresztett. A homokbánya fölött már nyoma sem volt az éjszakának, a fényesedő égbolt jöttére a tegnapi hely is eltűnt. Álmosan figyeltem az ismeretlen tájat, ami a délután díszleteinek nyákjában ragadt bele az emlékezetembe, és most nem tudtam eldönteni, hol vagyok. Jótartó elindult, én is fölálltam, mentem a nyomában. Két óra múlva vettem csak észre, hogy visszafelé megyünk, napnyugatnak.

Amikor az oroszok átkeltek a mocsáron, tudtam, hogy nem fogjuk többé visszaszorítani őket. Megindultunk hazafelé, bár eleinte elterelő hadmozdulatoknak nevezték a reggeli szemlén. Persze, akkor már hagyományos értelemben vett szemlére sem álltunk ki, az állásainkba húzódva hallgattunk. Birtalan szakaszvezető egyre kevesebb nevet sorolt fel, csak az élőkét. Az elesettek helyére érkezők nevét sosem mondta, szerintem már nem akarta megtanulni őket. Végül öten maradtunk a régi szakaszból, és Birtalan ötünk nevét sorolta minden áldott nap, kérlelhetetlenül, mint egy imádságot. Nem örültem, hogy hallok a saját nevem, és a legtöbbször bedugtam a fülem. Persze, örültem, hogy életben vagyok, nem arról volt szó, csak Birtalan elszántsága megrémített.

Jótartót másnap este végképp elveszítettem. Egy darabig mentem utána, próbáltam a lelkére beszélni, de ő megállíthatatlanul haladt visszafelé. Sötétedéskor lemaradtam tőle, egy leégett tanya üszkös romjai között töltöttem az éjszakát. A gerendák szaga nem volt tiszta, és nem is aludtam túl sokat.

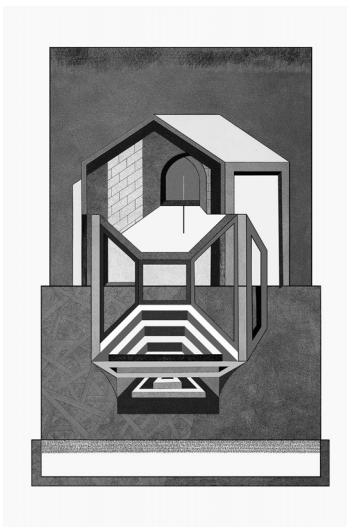
Birtalan szakaszvezető a tordai csata után, valamikor '44 októberében kezdte el a halottak nevét sorolni az élők helyett. Désnél vesztegelt a szerelvény, amire felpakoltuk a megmaradt tüzérségi felszerelést. A Szamos sárgán hömpölygött, gyűrűi körtánca értelmetlen játéknak tűnt a ponyvával letakart ágyúk lába mellől. Birtalan szakaszvezető megvárta, míg átkatogunk a folyó felett, és csak akkor hagyta abba az elnyújtott, olykor szótagokra bontott nevek zsolozsmáját. Jótartó bátyámra néztem, aki a vízbe köpött, legalábbis megpróbált, mert a szél, láttam, felkapta a nyálát és a talpfák alá rántotta. A nevek is valahogy így maradtak mögöttünk, a szél hátára bízva, de újabb folyónál újra szembefújta velünk, és nem lehetett letörölni, akár a jódot,

ami Pécssett sárgára festette a szakaszvezető bőrét. Többé a kézkrem illatát sem lehetett érezni rajta, innen tudtam, hogy menthetetlen. Birtalant nem tudtam volna elképzelni a krémje illata nélkül. Reméltem, hogy nem kerül rá sor, de Birtalan, mielőtt meghalt volna, elsuttogta a neveket.

Március végére értem haza. Az emléktáblát ősszel állították fel, a papnak én soroltam el, kiket láttam meghalni. A márvány, amibe a neveket vésték, a templom falának támasztva várta a felavatást. Jótartó Andrást ne írjam föl, kérdezte a pap a kő előtt ácsorogva. Megráztam a fejem. Ne, mondtam, pedig tudtam, hogy sosem fog már hazajönni. Eljössz az ünnepségre, kérdezte a tiszteletes, pedig ő is pontosan tudta, hogy nem fogok. De azért azt feleltem, hogy persze.

Megkönnyebbülten léptem ki a templomkertből. A márványba vésett neveket nem kell többé felsorolni, jobb, ha az ilyesmit a kőre bízza az ember. Kimentem a folyóhoz, a hazahozott bajonnetemet meg a pisztolyt a vízbe dobtam.

Nem látta senki a csobbanásukat, de én tudtam, hogy ott forognak a vízben, míg biztos helyet nem találnak maguknak a meder alján. Mind a tizenketten.

*Az otthon terei, 2020
(70 x 50 cm, vegyes technika, papír)*